

Park Krajobrazowy

DOLINKI KRAKOWSKIE

MINI PRZEWODNIK

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Wydawca:
Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A
31 – 227 Kraków
www.zpkwm.pl

Redakcja:
Jerzy Zawartka

Teksty:
Piotr Dmytrowski, Anna Gał, Marek Kołodziej

Zdjęcia:
Piotr Dmytrowski, Anna Gał, Piotr Sułek

Projekt, Skład, Druk:
Daunpol Sp. z o.o.
Wydawnictwo Kartograficzne
ul. St. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
tel./fax. 22-664-37-20, 22-664-50-91
www.daunpol-pilot.com.pl

Copyright by:
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-7475-888-8

KRAKÓW 2013

Park Krajobrazowy

DOLINKI KRAKOWSKIE

Las jesienią w Parku

Chaber bławatek

PARK KRAJOBRAZOWY „DOLINKI KRAKOWSKIE”

Park Krajobrazowy „Dolinki Krakowskie” jest jednym z najpiękniejszych parków krajobrazowych w Małopolsce. Swoją tajemniczością, kulturą, wieloma uroczymi dolinkami oraz skarbami przyrody żywej i nieożywionej, zachęca do odwiedzenia i poznania. Każda chwila spędzona na jego terenie będzie z pewnością dla każdego czasem dobrze wykorzystanym.

INFORMACJE OGÓLNE

Oryginalny jurajski krajobraz, olbrzymia przyrodnicza wartość terenów dolinek podkrakowskich, a także chęć zachowania ich naturalnego charakteru, skłoniły do utworzenia w 1981 r. na ich obszarze parku krajobrazowego. Zajmuje on powierzchnię 20 686,1 ha i wchodzi w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Rozciąga się na niezwykle ciekawym terenie pomiędzy Krakowem na wschodzie, Trzebiną na zachodzie i Olkuszem na północy.

Nazwę Park zawdzięcza wielu naturalnym dolinkom, znajdującym się na jego terenie, nazywanym potocznie Dolinkami Podkrakowskimi.

WALORY PARKU

BUDOWA GEOLOGICZNA

Podłoże Parku ma dość skomplikowaną budowę i składa się na nią kilka różnowiekowych formacji. Najbardziej rozpowszechnionymi skałami, widocznymi na powierzchni terenu są biało-szare wapienie górnourajskie, powstałe około 160 mln lat temu w morzu, które zajmowało w tym czasie między innymi teren dzisiejszego Parku. To właśnie te wapienie tworzą fantastyczne formy skalne, znajdujące się w większości dolinek oraz na płaskowyżu w okolicy Jerzmanowic. Jednak w wielu miejscach odsłaniają się skały dużo starsze. Są nimi wapienie dewońskie i karbońskie liczące sobie około 390 - 310 mln lat. Zobaczyć je można w Dębniku czy Dolinie Raclawki.

W Parku znajdziemy również jedną ze skał magmowych – porfir, odsłaniający się w nieczynnych kamieniołomach w Miękinii. Tworzenie się porfiru i innych skał magmowych było związane z przypadającą na okres permu (298 – 252 mln lat temu) dużą aktywnością wulkaniczną na terenie podkrakowskim.

Na obszarze Parku występują również bardziej współczesne osady w postaci martwicy wapiennej, powstałej kilka tysięcy lat temu i znajdującej się między innymi w Dolinie Raclawki.

Ostańce skalne w Jerzmanowicach

GEOMORFOLOGIA

Skałka Dupa Słonia w Dolinie Będkowskiej

Obszar Parku położony jest na Wyżynie Olkuskiej, stanowiącej część Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Najbardziej charakterystycznymi formami ukształtowania terenu są tu głęboko wcięte dolinki o generalnym przebiegu północ – południe. Znajdziemy w nich strome ściany skalne i wijące się w dnie potoki. Ponad dolinami, na wierzchołkach, występują ostańce skalne – formy skałkowe przybierające różne

ciekawe kształty. Część skałek posiada z tego powodu adekwatne nazwy: Dupa Słonia, Pytajnik, Czarcie Wrota, Kapucyn czy Żabi Koń. Warto zobaczyć są również jaskinie, licznie występujące w krasowym, wapiennym masywie skalnym. Powstały w skutek wypłukiwania przez wodę ze skał węglanu wapnia, dzięki czemu utworzyły się przestrzenie międzyskalne, stopniowo poszerzane do wielkości dzisiejszych korytarzy. Udostępnione do zwiedzania na terenie Parku są Jaskinia Nietoperzowa oraz Jaskinia Wierchowska Górna. Na terenie Parku występuje także wiele źródeł, jak na przykład Źródło Pióro, Źródło św. Eliasza czy Źródło Będkówki.

FLORA

Duża różnorodność geomorfologiczna Parku Krajobrazowego „Dolinki Krakowskie” i związane z nią zróżnicowane warunki siedliskowe, determinują duże bogactwo florystyczne tego obszaru. Swoje zasięgi mają tu zarówno formy górskie jak i nizinne. Wpływ różnych czynników klimatycznych i środowiskowych, w tym wielowiekowa działalność człowieka i zmiany w sposobie użytkowania ziemi, doprowadziły do wytworzenia wielu różnorodnych, a często też charakterystycznych formacji roślinnych. Siedliska roślinne występujące na terenie Parku tworzą mozaikę, w której stosunkowo niewielkie obszary leśne przeplatają się z terenami zamieszkanymi przez człowieka i zagospodarowanymi rolniczo. Spośród kilkunastu występujących na obszarze Parku zespołów leśnych, godnym uwagi jest buczyna karpacka z charakterystycznym dla niej żywcem

gruczołowatym w runie. Ten reliktowy zespół górski występuje głównie na cienistych zboczach „podkrakowskich dolin”.

W wilgotnych i podmokłych dnach dolin częste są lasy łąkowe oraz olszynowe. Miejsca nasłonecznione, takie jak skaliste zbocza, porasta ciepłolubna buczyna storczykowa.

Nieodłącznym elementem flory tego Parku, oprócz lasów, są też bogate w gatunki zielne zbiorowiska murawowe. Z podłożem skalistym, którego tu nie brak, związane są ściśle murawy naskalne między innymi z kostrzewą bladą lub wiechliną spłaszczoną.

Liczniesze i bardziej zróżnicowane są występujące na suchym podłożu wapiennym murawy kserotermiczne. Najbardziej rozpowszechniona jest jej kwiecista odmiana z lebiodką pospolitą i kłosownicą rozpięchłą. Rzadziej spotyka się murawę z omanem wąskolistnym oraz z szałwią łąkową. Występują również murawy kserotermiczne suche, trawiaste. Wśród roślin je tworzących na terenie Parku spotkać można wiele gatunków niezwykle cennych, objętych ochroną prawną. Do takich należą np. dziewięciśń beżłodygowy czy zaraza goryczelowa.

Dziewięciśń beżłodygowy

Podkowiec mały

FAUNA

Fauna Dolinek Krakowskich jest stosunkowo bogata w gatunki, choć gospodarcza działalność człowieka prowadzona na tym terenie od lat, znacznie zubożyła ich liczebność. Wśród ssaków występujących na terenie Parku można oczywiście wymienić sarnę, dziką, mysz leśną czy zającą szaraka, jednak najbardziej charakterystycznym elementem tego obszaru są nietoperze. Najczęściej spotkać tu można podkowca małego. Jest on pospolity na całej Jurze, ale poza nią opisywany tylko z nielicznych stanowisk w południowej Polsce.

Często też zobaczyć można nocka dużego, a także nocka orzęsionego, który poza obszarem Wyżyny Krakowskiej prawie nie jest w Polsce obserwowany. Natomiast najbardziej specyficznym gatunkiem nietoperzy jest tu podkowiec duży. Znany jest jedynie z Jaskini Nietoperzowej.

Opisując faunę Parku nie sposób nie wspomnieć o prowadzących nadrzewny tryb życia gryzoniach z rodziny pilchowatych: popielicy i orzesznicy. Te skryte zwierzęta aktywne są głównie nocą, przez co najczęściej pozostają niezauważone przez człowieka. Niezwykle bogata fauna ptaków obejmuje też gatunki rzadkie. Należy do nich między innymi: bocian czarny, drapieżny trzmiełojad, jastrząb gołębniarz i puszczyk. Z innych gatunków na uwagę zasługuje bardzo rzadki już obecnie, a pięknie ubarwiony zimorodek, jak również jerzyk, pustułka czy pliszka górską.

Park Krajobrazowy „Dolinki Krakowskie” jest też środowiskiem życia kilkunastu gatunków płazów i gadów. Wśród nich występują gatunki bardzo rzadkie w skali całego kraju, jak ropucha zielona czy gniewosz plamisty. Najliczniejsze są bezkręgowce. Dużą ich część stanowią gatunki kserotermiczne, zwłaszcza chrząszcze, błonkówki, motyle i owady prostoskrzydłe, co związane jest z dużą powierzchnią kserotermicznych siedlisk na terenie Parku.

ZABYTKI

Klasztor w Czernej – najwyższej klasy zabytek powstały w pierwszej połowie XVII wieku w Dolinie Eliaszków.

Kościół w Paczółtowicach – drewniany, XVI-wieczny kościół, znajdujący się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Kościół w Raclawicach – drewniany kościół z XVI wieku, położony w Dolinie Raclawki, znajdujący się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Kościół w Bolechowicach – kościół pw. św. Piotra i Pawła z XIV wieku, wielokrotnie przebudowywany.

Kościół w Jerzmanowicach – poszpitalny kościół pw. św. Jana Chrzciciela z 1696 roku.

Kościół w Modlnicy – drewniany kościół pw. św. Wojciecha i Matki Boskiej Bolesnej z II połowy XVI wieku, ze stojącą nieopodal dzwonnica.

Kościół w Gorenicach – barokowy kościół wybudowany w latach 1645-1673.

Kapliczka „Boża Męka” w Paczółtowicach – kapliczka wykonana z wapienia „marmuru” dębnickiego, pochodząca z 1639 roku.

Kapliczka w Siedlcu – kapliczka z 1669 roku, wykonana z wapienia „marmuru” dębnickiego.

Ruiny zamku w Białym Kościele – ruiny rycerskiego zamku (strażnicy) prawdopodobnie z XIV wieku, zlokalizowane na skale ponad Doliną Kluczwody.

Dwór w Modlnicy – dwór pochodzący z XVIII wieku, przebudowywany, z lamusem oraz parkiem o założeniu „włoskim”.

Dwór w Siedlcu – murowany, dawny dwór z XVIII wieku, obecnie klasztor Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Duszy Chrystusa Pana.

Zespół dworski w Karniowicach – dwór z XVII wieku, przebudowywany, otoczony parkiem ze śladami starej winnicy.

Zespół dworski w Bolechowicach – dwór pochodzący z końca XVIII wieku, z zabudowaniami folwarcznymi i parkiem.

Dwór w Tomaszowicach – dwór z połowy XIX wieku, dziś centrum kongresowe.

Nowa Góra – osada powstała w XIV wieku, przez długi czas posiadała prawa miejskie, będąc ośrodkiem górniczym.

Fort w Toniach – fort artyleryjski, pancerny, jeden z największych, należący do systemu dawnej Twierdzy Kraków, powstały w latach 1874 – 1880, rozbudowany w 1910 roku.

Szerszy opis kilku najciekawszych zabytków w rozdziale „Warto zobaczyć”.

Fort w Toniach

OCHRONA PRZYRODY

Na terenie Parku Krajobrazowego „Dolinki Krakowskie” występują licznie inne formy ochrony przyrody, o różnej randze ochrony. Są to rezerwat przyrody, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne oraz obszary Natura 2000.

REZERWATY PRZYRODY

Rezerwat przyrody to jedna z najwyższych form ochrony prawnej, którą obejmuje się wybitne, bardzo cenne obszary. Na terenie Parku występują głównie rezerwat krajobrazowe lub leśne, co nie oznacza, że nie chronią również innych obiektów przyrodniczych. Należy pamiętać, że w rezerwacie przyrody można poruszać się tylko po wyznaczonych szlakach turystycznych lub dydaktycznych.

Rezerwat przyrody „Dolina Kluczwody”

- Data utworzenia: 1989 r.
- Powierzchnia: 35,22 ha

Rezerwat leśny, znajdujący się w środkowej części Doliny Kluczwody, pomiędzy Gackami i Wierzchowiem. Chroniony jest w nim głównie las gądkowy oraz murawy naskalne.

CZY WIESZ ŻE?

W listopadzie 2008 r. w Modlnicy archeolodzy przeprowadzający badania na terenie przyszłej obwodnicy Krakowa natrafili na pozostałości cmentarzyska z czasów kultury łużyckiej z VI wieku p.n.e., w tym grób z wczesnej epoki żelaza z ciekawymi artefaktami.

Występują też ciekawe rośliny chronione (np. lilia złotogłów, len złotocisty czy ostrożeń pannoński). Ze zwierząt spotkać tu można dziką, sarnę, lisa, bażanta, jerzyka, pustułkę oraz sójkę.

Rezerwat przyrody Dolina Kluczwody

Rezerwat przyrody „Dolina Raclawki”

- Data utworzenia: 1962 r.
- Powierzchnia: 473,92 ha (po powiększeniu w 1989 r.)

Największy małopolski rezerwat o charakterze krajobrazowym, położony między Dubiem a Paczółtowicami, obejmujący dolinę potoku Raclawka oraz okoliczne zbocza. Porasta go las bukowy oraz grąd, a w dnie doliny łąg olszowy. W wielu miejscach występują skały wapienne wieku dewońskiego, karbońskiego i jurajskiego oraz holocenińska martwica wapienna. Rezerwat chroni liczne, zagrożone gatunki roślin, między innymi storczyka – obuwika pospolitego. Przez teren rezerwatu poprowadzone są trzy ścieżki edukacyjne, a także zielony i żółty szlak turystyczny PTTK.

Rezerwat przyrody „Dolina Eliaszkówki”

- Data utworzenia: 1989 r.
- Powierzchnia: 109,57 h

Rezerwat leśny, położony pomiędzy Czarną, a Paczółtowicami. Zbocza doliny, z licznymi wychodniami skalnymi, porasta naturalny, ponad 160-letni starodrzew bukowy. Dnem doliny płynie potok Eliaszkówka, zasilany licznymi źródłami o charakterze wywierzysk. Występuje tu wiele gatunków roślin i zwierząt chronionych. Na szczególną uwagę zasługują zabudowania związane z Klasztorem Karmelitów Bosych – mur, ruiny pustelni, Brama Siedlecka oraz tzw. Diabelski Most. Przez rezerwat przebiega żółty szlak turystyczny PTTK, szlak rowerowy oraz ścieżka prezentująca ciekawe obiekty dawnej klauzury.

Rezerwat przyrody „Dolina Szklarki”

- Data utworzenia: 1989 r.
- Powierzchnia: 46,69 ha

Rezerwat leśny, obejmujący wschodnie zbocze doliny potoku Szklarka, między Jerzmanowicami i Szklarami. Chroni różnicowane, dobrze zachowane zespoły lasów liściastych, porastające skaliste stoki doliny: buczynę karpacką czy jaworzynę górską. Znajdują się w nim również murawy kserotermiczne. Przez rezerwat przebiega czerwony szlak turystyczny PTTK.

Rezerwat przyrody „Wąwóz Bolechowicki”

- Data utworzenia: 1968 r.
- Powierzchnia: 22,44 ha

Rezerwat krajobrazowy, położony na północ od miejscowości Bolechowice. Obejmuje między innymi monumentalne filary skalne, zbudowane z wapieni górnourajskich – Bramę Bolechowicką. Chronione są w nim ciekawe zbiorowiska roślinne – murawy naskalne, kserotermiczne oraz grąd. Przez rezerwat przebiega żółty szlak turystyczny PTTK.

POMNIKI PRZYRODY

Na terenie Parku jest ich bardzo dużo (ponad 80). Są to przede wszystkim cenne okazy drzew (najczęstsze gatunki to: lipa szerokolistna i buk pospolity) oraz obiekty geologiczne. Na uwagę zasługuje z pewnością 60 chronionych, wapiennych ostańców w okolicach Jerzmanowic i Wielkiej Wsi. Wśród nich skałka Grodzisko, licząca 512 m n.p.m., stanowiąca wyśmienity punkt widokowy. Chronione jako pomniki przyrody są również źródła w dolinkach: Bolechowickiej, Będkowskiej i Kobyłańskiej oraz dwie jaskinie: Wierzchowska Górna i Nietoperzowa.

STANOWISKA DOKUMENTACYJNE

Kamieniołom w Trojanowicach

Niewielki, stary kamieniołom, w którym odsłania się granica pomiędzy wapieniami górnej jury oraz górnokredowymi zlepieńcami i wapieniami.

Odslonięcie w Dolinie Szklarki

Małe odslonięcie na brzegu potoku Szklarka, zawierające holoceniską martwicę wapienną z bogatymi zespołami mięczaków.

Odslonięcie „Porfir przy granicy”

Niewielkie odslonięcie w dolnej części Doliny Szklarki, usytuowane nad potokiem. Widoczne są w nim dolnokarbońskie wapienie z krzemieniami, przecięte permską żyłą porfirową.

OBSZARY NATURA 2000

Obszar Natura 2000 „Dolinki Jurajskie”

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 8886,5 ha, podzielony na 10 enklaw, w dużym stopniu pokrywających się z rezerwatami przyrody. Należy do terenów o wysokiej bioróżnorodności. Najcenniejsze są w nim murawy kserotermiczne, wapienne ściany skalne, płaty buczyn oraz grądów. Znajduje się tu stanowisko brzozy ojcowskiej (*Betula oycoviensis*) oraz inne rzadkie i zagrożone gatunki roślin naczyniowych i zwierząt, w tym kilka gatunków nietoperzy.

Obszar Natura 2000 „Czerna”

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 76,4 ha. Został on utworzony ze względu na ochronę kolonii rozrodzanej nietoperzy – przede wszystkim podkowca małego. Znajduje się ona w piwnicach należących do Klasztoru Karmelitów Bosych w Czernej.

OBIEKTY GEOLOGICZNE

Jaskinia Wierzchowska Górna

Jest to jedna z najdłuższych jaskiń na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, licząca około 1000 m. Tworzy ją ciąg komór i korytarzy połączony we wspólny system krasowy. Licznie występują w niej różne formy szaty naciekowej. Panuje tu typowy dla jaskiń mikroklimat – temperatura wynosi około 7,5 °C, a wilgotność waha się pomiędzy 90 a 98%. W jaskini można spotkać nietoperze oraz typowego dla takich miejsc pająka *meta menardi*.

Wejście do Jaskini Wierzchowskiej Górnej

Jaskinia przystosowana jest do ruchu turystycznego, oświetlona, a jej zwiedzanie odbywa się z wykwalifikowanym przewodnikiem. Długość trasy, poprowadzonej przez najciekawsze korytarze i sale wynosi 700 m. Czas zwiedzania to około 1 h.

Więcej informacji na: www.jaskiniawierzchowska.pl

Jaskinia Nietoperzowa

Jaskinia o długości 306 m, stanowiąca długi, kręty korytarz. Znana jest przede wszystkim z licznych badań archeologicznych, podczas których znaleziono tu między innymi szczątki kopalnych nietoperzy, hieny jaskiniowej czy kły niedźwiedzia jaskiniowego. Stanowi również stanowisko górnopaleolityczne, datowane na około 38 000 lat wstecz, będące obozowiskiem łowców niedźwiedzia jaskiniowego, reprezentujących tak zwaną kulturę jermozo-wicką. We wnętrzach jaskini kręcone były sceny do filmu „Ogniem i Mieczem” w reżyserii J. Hoffmana.

Wejście do Jaskini Nietoperzowej

Jaskinia udostępniona jest do zwiedzania od 1.04 do 31.10.

Więcej informacji na: www.nietoperzowa.ojcow.pl

CZY WIESZ ŻE?

W jaskiniach zamieszkałych przez nietoperze, utworzyły się pokłady tzw. guana nietoperzowego. Pokłady o dużej miąższości eksploatowano głównie w XIX w., niszcząc jednocześnie cenną szatę naciekową. Odchody były wykorzystywane w rolnictwie jako nawóz.

Kamieniołom w Dębniku

Dwa duże kamieniołomy dewońskiego wapienia dębnickiego, położone na północ od miejscowości Dębnik. Historia wydobycia w tym miejscu sięga XV wieku, a okres „mody” na jego wykorzystanie trwał od XVI do XVIII wieku.

Przez wiele lat należał do Karmelitów Bosych z pobliskiego klasztoru w Czernej. Wydobywany w nich wapień, czarny po wypolerowaniu, stosowany był jako cenny materiał dekoracyjny w czasie epoki renesansu i baroku. Wykonane z niego ołtarze, portale czy inne detale można oglądać w: katedrze Wawelskiej, kościele Mariackim w Krakowie, klasztorze Kamedułów na Bielanach, klasztorze Karmelitów Bosych w Czernej, klasztorze Paulinów na Jasnej Górze, warszawskim Zamku Królewskim, a także poza granicami Polski: w Salzburgu, Wilnie czy Kijowie.

W kamieniołomie widoczne są też ciekawe, barwne odmiany wapienia (biała, różowawa, zielonkawa), powstałe w procesie jego przeobrażenia przy udziale wysokiej temperatury. Dość często, ze względu na swój wygląd, wapień ten błędnie nazywany jest marmurem. Gdziekolwiek widoczny jest rdzawo-czerwony materiał ilasty wypełniający szczeliny w skałach – tzw. terra rosa.

Łom Karmelitów w Dębniku

Źródło Pióro

Bardzo obfite źródło o charakterze wywierzyska, zlokalizowane w Dolinie Szklarki. Wydajność oceniana jest na 60 l/s. Wypływa z wielu szczelin skalnych, tworząc dość szerokie rozlewisko. Jest częściowo obudowane.

Źródło św. Eliasza

Źródło wypływające w rezerwacie przyrody „Dolina Eliaszkówki”, ocembrowane w kształcie serca. Nad nim znajduje się kamienna kapliczka z 1848 roku. Miejsce to ma symbolizować biblijny teren nad potokiem Kerit (Dolina Kerit), gdzie prorok mieszkał w grocie i pił wodę ze źródła. Według legend i podań woda ta ma cudowne właściwości – ponoć ma zapewnić dużo miłości w życiu.

Źródło św. Eliasza

Formy skałkowe w Jerzmanowicach

Na stosunkowo niewielkim obszarze znajduje się ponad 100 mniejszych i większych ostańców skalnych. Wszystkie one zbudowane są z białoszarego wapienia górnopaleozoicznego. Przybierają one ciekawe kształty, a każdy kto je odwiedza widzi w nich co innego. Szczególnie warte odwiedzenia są Słoneczne Skały, znajdujące się na zachodnich stokach Doliny Szklarki, położone nieco na południe od nich Chochołowe Skały, a także grupa skałek na południe od Jerzmanowic, w której skład wchodzi między innymi Grodzisko oraz Ostry Kamień (Kapucyn). Część z nich stanowi miejsce wspinaczki skalnej.

OBIEKTY PRZYRODNICZE

Dolina Raclawki

Jest jedną z kilkunastu podkrakowskich dolin, wyróżniającą się ogromnym bogactwem i bioróżnorodnością przyrody żywej. Najcenniejsze, przyrodnicze walory tego terenu docenione i chronione są różnymi formami ochrony przyrody. Na tym niewielkim obszarze mamy nie tylko park krajobrazowy, ale także rezerwat przyrody i specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000. A to wszystko dla ochrony między innymi bardzo cennych zespołów leśnych, siedlisk oraz rzadkich i chronionych gatunków flory i fauny polskiej. W obszarze rezerwatu występują niezwykle cenne starodrzewia, należące do sześciu zespołów leśnych. Zbocza Doliny Raclawki, o ekspozycji północnej porasta buczyna karpacza z gatunkami górskimi w runie. Rośnie tu między innymi żywiec gruczołowaty, paprotnik kolczysty i przetacznik górski.

Dobrze nasłonecznione zbocza o wystawie południowej, podobnie jak wzgórze, zajmuje ciepłolubna buczyna naskalna. W jej runie występuje wiele cennych gatunków storczyków: buławniki, kruszczyki, a także bardzo rzadki obuwik pospolity. Należy pamiętać, że wszystkie storczyki objęte są ścisłą ochroną gatunkową. Z innych gatunków chronionych rośnie tu lilia złotogłów i wawrzynek wilczełyko.

Pozostałe zespoły leśne występujące w Dolinie Raclawki to: grąd, kwaśna buczyna, bór mieszany oraz łęg olszowy, często nazywany też „łasem o wiecznie mokrych stopach”. Jest to zbiorowisko leśne występujące tuż nad samą rzeką, w obszarach zalewowych. Rzeka podczas wylewów nanosi na taki obszar żyzny muł, co sprzyja rozwojowi roślinności łęgowej.

Rezerwat przyrody Dolina Raclawki

Na podłożu skalnym nasłonecznionych stoków, wśród ciepłolubnej buczyny naskalnej spotkać można także niewielkie płyty kserotermicznych zarośli z bogatą florą ciepłolubną.

Ogółem na obszarze Doliny Raclawki występuje ponad 25 chronionych gatunków roślin. Charakterystyczne i warte uwagi jest także występowanie tu kilkunastu gatunków górskich. Do osobliwości przyrodniczych należy, stanowisko górskiego grzyba *Columnocystis abietyna*.

Oprócz flory bardzo bogata na terenie Doliny Raclawki jest także fauna. Szczególnie ma to odzwierciedlenie wśród leśnych ptaków. Można tu zobaczyć np. pliszkę górską, puszczyka zwyczajnego, kruka czy jastrzębia gołębiarza. Ciekawostką jest ponadto występowanie górskich zwierząt bezkręgowych. W zimnych wywierzykach spotkać można np. wypławka alpejskiego. Pisząc o faunie, nie sposób

nie wspomnieć o występujących na tym terenie nietoperzach. Przedstawiciele kilku gatunków, między innymi podkowiec mały, nocek duży czy nocek orzęsiony, stanowią naprawdę wyjątkową wartość przyrodniczą tego obszaru.

Staw w Żarach

Żary to jedna z najmniejszych wsi w Gminie Krzeszowice, lecz położona w niezwykle malowniczej okolicy, pomiędzy doliną Raclawki rozciągającą się na zachód od niej, Wąwozem Stradlina po jej stronie północnej oraz porośniętym lasem bukowym Wąwozem Żarskim, który obejmuje wschodnią i południową część Żar. W centrum tej niepozornej miejscowości znajduje się niewielki, sztuczny zbiornik wodny. Kiedyś prawdopodobnie było to miejsce, w którym tutejsi mieszkańcy wykopywali glinę do wypalania cegieł. Powstała niecka z czasem napełniła się wodą opadową, bo gliniaste podłoże nie pozwalało przenikać jej w głąb. Początkowo zbiornik ten był mocno zarośnięty, zamulony i zaniedbany. Jednak po przeprowadzonej w 2009 roku rekultywacji, stał się miejscem niezwykle atrakcyjnym z przyrodniczego punktu widzenia. Bez wątpienia można powiedzieć, że tętni on życiem, bo zamieszkują go niezliczone ilości organizmów, począwszy od unoszącego się w toni wodnej planktonu, przez szereg różnych bezkręgowców, po przedstawicieli zwierząt kręgowych.

Staw jest miejscem sezonowego przebywania, a co ważniejsze rozmnażania się kilku gatunków płazów. Obserwować tu można żabę trawną, ropuchę szarą, rzekotkę drzewną, a z płazów ogoniastych traszkę zwyczajną. W zbiorniku wodnym oraz jego otoczeniu na stałe bytuje też jeden z przedstawicieli gadów – zaskroniec zwyczajny, a także ptaków – kaczka krzyżówka.

Samiec traszki zwyczajnej

Nie brak tu i licznych reprezentantów fauny bezkręgowców. W stawie żyją drobne skorupiaki jak choćby ośliczka, larwy owadów, pijawki, ślimaki (błotniarka stawowa czy zatoczek rodowy), a także wodne pluskwiaki: nartniki i pluskolce.

Wiosną nad wodą obserwować można liczne ważki, zarówno te mniejsze jak pironóg nadwodnik, jak i te bardziej okazałe jak choćby żagnica.

Wartość przyrodniczą stawu w Żarach dodatkowo podnosi fakt, że tego typu zbiorniki wody stojącej na terenie Parku Krajobrazowego „Dolinki Krakowskie” są rzadkością.

OBIEKTY KULTUROWE

Klasztor w Czernej

Pustelniczny Klasztor Karmelitów Bosych znajdujący się na stokach Doliny Eliaszkówki, został ufundowany przez wojewodzinę krakowską - Agnieszkę z Tenczyńskich Firlejową. Budowany był w latach 1629-1640. Jest to miejsce kultu Matki Boskiej Szkaplerznej. Większość ołtarzy i detali wykonana jest z wapienia dębnickiego, wydobywanego w pobliskim kamieniołomie. Warto zobaczyć ołtarz z 1640 roku, z obrazem św. Eliasza, namalowany przez włoskiego malarza Tomasza Dolabellę. Jest tu też grobowiec fundatorki przykryty wapienną płytą.

Na jednym z dziedzińców klasztoru znajduje się studnia wydrążona przez pustelników w latach 1644-1651. Początkowo miała 21 m głębokości, obecnie 37 m. Przykryta jest kopułą z latarnią, krytą gontem. Dookoła samego klasztoru przebiegają dróżki stanowiące Drogę Krzyżową. Poza samym klasztorem, w obrębie dużej klauzury, znajdują się również ciekawe zabytki. Są to: pochodzący z końca XVII wieku kamienny most o długości 120 m i wysokości do 18 m, mur okalający całą klauzurę oraz tzw. Brama Siedlecka – dawniej główny wjazd na teren klasztoru. Z tym miejscem związani byli: św. Rafał Kalinowski oraz bł. o. Alfons Mazurek.

Kościół w Paczółtowicach

Późnogotycki, drewniany kościół pw. Nawiedzenia NMP, zbudowany około 1515 roku (źródła podają też datę 1510), na miejscu wcześniejszego kościoła z 1335 roku. Ma charakterystyczną konstrukcję zrębową. Jak głosi legenda powstał z części pnia, którego użyto również do budowy kościoła w Raławicach. W środku znajduje się między innymi XV-wieczny tryptyk MB Niepokalanej, główny ołtarz z obrazem MB Apokaliptycznej pochodzący z 1604 roku,

barokowa ambona oraz późnogotycki krucyfik z początku XVI wieku. Są też kamienne detale wykonane z czarnego wapienia dębnickiego. Jest to miejsce kultu Matki Boskiej Paczółtowskiej, a sam kościół znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Kościół w Raławicach

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny, późnogotycki, pochodzący z 1511 roku. Według legendy, podobnie jak ten w Paczółtowicach, miał być wybudowany z części jednego pnia drzewa. Przetrwiał on do dnia dzisiejszego bez większych zmian. W środku znajduje się późnogotycki ołtarz z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, XVII-wieczna chrzcielnica z wapienia dębnickiego, gotycka figura MB z Dzieciątkiem z XV w. oraz nagrobek rycerza z XVII w. Kościół znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Kościół w Modlnicy

Drewniany kościół z II połowy XVI wieku (prawdopodobnie 1553 r.), pw. św. Wojciecha i Matki Boskiej Bolesnej. Posiada zrębową budowę z dachem krytym gontem. W kościele znajduje się renesansowa polichromia z 1562 roku oraz chrzcielnica z czarnego wapienia dębnickiego. W ołtarzu głównym z XVII wieku znajduje się gotycki obraz Matki Boskiej Modlnickiej z Dzieciątkiem wykonany w latach 1460-1470. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica z XVIII wieku z dzwonami pochodzącymi z 1492 i 1542 roku.

Kościół w Modlnicy

CZY WIESZ ŻE?

W 1828 roku, w Paczółtowicach odnaleziono kilkaset denarów z okresu przełomu I i II wieku naszej ery.

PRODUKTY LOKALNE

Prażucha Spławska

Mało znana potrawa w postaci prażonych klusek, wytwarzana w przysiółku Spławy, części miejscowości Przegonia. Złożona z mąki, wody i soli, przygotowana na wywarze z grzybów, a podawana ze skwarkami.

Pstrągi ze stawów w Dubiu

Hodowane w stawach w Dubiu. Co roku (najczęściej w czerwcu) odbywa się lokalny festiwal „Dni Pstrąga”, na którym można spróbować pstrąga przyrządzonego na różne sposoby.

Smalec jurajski

Jest on wpisany na listę produktów tradycyjnych. Wyrabiany na Jurze od ponad 100 lat. W jego skład wchodzi: boczek wieprzowy, słonina, wędzone podgardle wieprzowe, cebula, czosnek oraz liczne przyprawy. Wbrew różnym opiniom jest on lekkostrawny.

Wyroby artystyczne z drewna

Drewniane szachy, kasetki i laski z wyrzeźbioną głową orła (tzw. „orłówki”), wilka, lwa czy ptaka, wyrabiane w Jerzmanowicach w latach 30-tych. Wytwarzano też piórniki, bombonierki i okładki z wycinanymi przy pomocy dłuta ornamentami. Do tego celu używano prostych narzędzi, jak hebel, piła ręczna, dłuta robione we własnym zakresie, szkło.

GDZIE WARTO WSTĄPIĆ

Chochołowy Dwór

Duży ośrodek hotelowo-restauracyjny, położony tuż przy drodze Olkusz - Kraków, serwujący pyszne i wykwintne dania. Więcej informacji na: www.chocholowydwor.pl

Kraków Valley Golf & Country Club

Duży ośrodek z 18-dołkowym polem golfowym klasy mistrzowskiej, zaprojektowanym przez jednego ze znanych architektów golfowych - Ronalda Freama z Kalifornii. Można tu również od podstaw nauczyć się gry w golfa. Więcej informacji na: www.krakow-valley.com

Gospodarstwo Rybackie Dolina Będkowska

Położona w Dolinie Będkowskiej osada rybacka, w której można zjeść smaczną rybę i odpocząć nad okolicznymi stawami. Więcej informacji na: www.naszaryba.pl

Gospodarstwo Agroturystyczne „Brandysówka”

Gospodarstwo proponujące noclegi, wyżywienie, grill oraz jazdę na konikach huculskich w pięknej scenerii Doliny Będkowskiej. Więcej informacji na: www.dolinabedkowska.pl

Dwór w Tomaszowicach

Dobre miejsce do organizacji szkoleń, konferencji, wesel, imprez plenerowych i bankietów. Więcej informacji na: www.dwor.pl

Dwór w Tomaszowicach

ŚCIEŻKI PRZYRODNICZE

Dolina Raclawki

Na terenie Doliny Raclawki oraz części Doliny Szklarki znajduje się ścieżka dydaktyczna prezentująca walory tego miejsca. Podzielona jest ona na trzy okrężne odcinki (żółty, niebieski i czerwony) mające swój początek na parkingu w Dubiu. Ścieżka żółta i czerwona ma wybitnie geologiczny charakter, natomiast niebieska – ogólnoprzyrodniczy. Na każdej ze ścieżek ustawione zostały tablice informacyjno-edukacyjne.

Ścieżka żółta prowadzi przez Wąwóz Żarski i Dolinę Szklarki, a zobaczyć na niej możemy między innymi Jaskinię Żarską oraz liczne odsłonięcia różnowiekowych skał (karbon, jura, holocen) przy potoku Szklarka.

Ścieżka czerwona poprowadzona przez Wąwóz Zbrza do miejscowości Dębnik prezentuje między innymi odsłonięcia najstarszych w regionie krakowskim skał: dolomitu ze Zbrzy oraz wapienia dębnickiego. Znajdują się one w kamieniołomie w Dubiu i Dębniku oraz Łomie Hrabskim.

Ścieżka niebieska prowadzi dnem doliny potoku Raclawka oraz Wąwozem Stradlina. Oprócz kilku atrakcji typowo geologicznych (martwica wapienna, odsłonięcie skał jury środkowej, źródło Bażana), można zapoznać się na niej z typowym dla tego terenu lasem

bukowym oraz lasem łęgowym. Dowiedzieć się można również kilka ciekawostek o florze i faunie.

Należy pamiętać, że opisywany teren leży w obrębie rezerwatu przyrody Dolina Raclawki i poruszanie się dozwolone jest tylko po wyznaczonych szlakach.

TURYSTYKA AKTYWNA

NA PIECHOTĘ

Prawie przez każdą dolinkę prowadzi szlak PTTK. W zależności od kondycji i czasu można przemierzyć wybraną dolinkę lub wybrać się na dłuższą wyprawę.

— Szlak Warowny Jurajskich (niebieski)

Rudawa PKP - Brzezinka 3,0 - Brama Będkowska 8,8 - Jaskinia Nietoperzowa 13,3 - Jerzmanowice 15,0 – Mstów 158,7 km.

— Żółty szlak „Dolinek Jurajskich”

Chrzanów - Krzeszowice PKP 38,6 - Czarna 42,7 - Dol. Raclawki 50,1 - Szklary 55,5 - Dol. Będkowska 58,3 - Będkowiec 60,2 - Dol. Kobylańska 63,2 - Karniowice 64,8 - Dol. Bolechowicka 65,5 - Zelnik (szlak zielony) 69,3 - Wierzchowie 69,4 - Murownia 71,0 – Pieskowa Skała 85,3 km.

— Czarny szlak

Modlnica - Gacki 6,6 - Dol. Kluczwoły 8,3 - Wierzchowie 10,7 - Jaskinia Wierzchowska Górna 11,5 km.

— Zielony szlak

Jerzmanowice - Łazy 1,9 - Dol. Będkowska 3,1 - las Karniowski 6,0 - Wierzchowie 9,3 km.

— Zielony szlak

Rudawa PKP - Radwanowice 3,0 - Raclawka 4,0 - Dol. Raclawki 6,2 km.

— Czarny szlak

Radwanowice - Grzybowa Góra 4,0 - Szklary 6,2 km.

— Niebieski szlak

Przybysławice - Dol. Kluczwoły 7,4 - Bolechowice 11,1 - Mników 31,7 km.

— Czarny szlak

Bolechowice - Dol. Bolechowicka 0,6 km.

— Czerwony szlak

Jerzmanowice - Szklary 1,9 – Jerzmanowice 5,4 km.

ROWEREM

Park to prawdziwy raj dla rowerzystów. Na jego terenie istnieje kilka znakowanych tras. Poza nimi warto również wybrać się na rowerze w wiele innych miejsc.

— Jurajski Szlak Rowerowy „Orlich Gniazd”

Częstochowa - Olkusz - Krzeszowice – Kraków (185,5 km)

— Niebieski szlak

Jerzmanowice - Czubrowice - Szklary - Łazy - Dol. Będkowska - Jerzmanowice (24 km)

— Zielony szlak

Jerzmanowice - Dol. Będkowska - Karniowice - Bolechowice - Zabierzów (17 km)

— Niebieski szlak

Krzeszowice - Czarna - Dębik - Siedlec – Krzeszowice (18 km)

— Czerwony szlak

Bolechowice - Wierzchowie - Dol. Będkowska - Kobylany - Bolechowice (26 km)

— Niebieski szlak

Zabierzów - Zelnik - Dol. Kobylańska - Bolechowice – Zabierzów (21 km)

BIEGIEM

Na terenie Parku brak jest obecnie oznaczonych tras biegowych, jednak wspaniałymi miejscami do tego typu aktywności są w zasadzie wszystkie dolinki. Ciekawą trasą może być okrężny odcinek Kobylany - Dolina Kobylańska - Będkowiec - Dolina Będkowska - Kobylany o długości około 8,5 km. W Parku oraz jego najbliższych okolicach odbywa się kilka dużych imprez biegowych, między innymi: Jurajski Półmaraton w Rudawie (czerwiec) oraz Bieg po Dolinie Będkowskiej (wrzesień).

WSPINACZKA PO SKAŁKACH

Wspinaczka skalna w Dolinie Bolechowickiej

Teren Parku ze względu na wiele wapiennych form skałkowych jest wspaniałym obszarem dla „skałkowiczów”. Najciekawszymi miejscami do wspinaczki są:

- Wąwóz Bolechowicki (Brama Bolechowicka)
- Dolina Kobylańska,
- Dolina Będkowska (np. Dupa Słonia),
- Słoneczne Skały.

W wymienionych miejscach znajdują się liczne drogi wspinaczkowe, o różnej skali trudności. Należy pamiętać, że wspinamy się na własną odpowiedzialność. Niedozwolone jest wspinanie się w rezerwach przyrody (poza Bramą Bolechowicką).

GOLF

Wspaniałym, a jednocześnie jedynym w okolicy miejscem do gry są pola golfowe w Paczółtowicach. Zarówno dla amatorów jak i profesjonalistów stworzono tu 18-dołkowe pole.

Więcej informacji na: www.krakow-valley.com.

KONNO

Transjurajski Szlak Konny – prowadzący z Krakowa (Olszanica) do Częstochowy. Na terenie Parku przebiega od Dubia przez Żary i Paczółtowice do miejscowości Zederman.

TRASA DLA CIEBIE

Bolechowice - Dol. Kluczwody 1,8 - Dol. Kluczwody (Zamkowe Skały) 3,6 - Jaskinia Wierzchowska 6,6 - Zelków 9,9 - Dol. Bolechowicka (Brama Bolechowicka) 12,1 – Bolechowice 13,1 km.

Bardzo ciekawa, średnio trudna trasa pozwalająca w czasie jednego dnia zobaczyć wiele atrakcji Parku. Liczy ona łącznie 13,1 km. W Bolechowicach oglądamy kościół pw. Piotra i Pawła powstały w XIV wieku i kierujemy się na zachód do Doliny Kluczwody. Tu, idąc wzdłuż potoku Kluczwoda, obserwować możemy wiele wapiennych form skałkowych jak np. Leśna Baszta, Rogata czy Zamkowe Skały. Na tych ostatnich znajdują się ruiny średniowiecznego zamku, dziś mało widoczne. Idąc dalej oglądamy zrekonstruowane słupy graniczne znaczące granicę rosyjsko-austriacką, istniejącą tu w czasie zaborów.

Kolejnym punktem na trasie jest Jaskinia Wierzchowska, której odwiedzenie (zajmuje około 1h) wydaje się być obowiązkowym punktem wycieczki. Następnie, żółtym szlakiem PTTK obchodzimy szczyt Świerkowa i schodzimy do Doliny Bolechowickiej. Duża jej część objęta jest ochroną w postaci rezerwatu przyrody. Przechodzimy przez Bramę Bolechowicką i wzdłuż potoku wracamy do Bolechowic.

Dolina Bolechowicka

wfosigw

wojewódzki fundusz
ochrony środowiska
i gospodarki wodnej
w Krakowie

Park Krajobrazowy

DOLINKI KRAKOWSKIE

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A, 31 - 227 Kraków

www.zpkwm.pl

Oddział Kraków
ul. Vetulaniego 1A, 31 – 227 Kraków
tel./fax 12 415 38 33, 12 415 72 21
e-mail: krakow@zpkwm.pl

Daunpol Sp. z o.o.
Wydawnictwo Kartograficzne
ul. St. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
tel./fax. 22-664-37-20, 22-664-50-91
www.daunpol-pilot.com.pl

ISBN 978-83-7475-888-8